

פרשת מקץ - חנוכה תשפ"ג
המלכות בישראל?

In memory of Dr. Chuck Feldman z"l by his loving family

בראשית פרק לז פסוק א

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען :

רש"י

וישב יעקב וגו' - אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים [הגונים] וחשובים לפרש היאך

נתיישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורים, פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיעו אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר וישב יעקב הפשתי הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, מה כתיב למטה (פסוק ב) אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם) :

בראשית פרק מא

(לט) ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחקם כמוך : (מ) אתה תהיה על ביתי ועל פיד ישק כל עמי רק הכסא אגדל מןך : (מא) ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים : (מב) ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש וישם רבד הזהב על צוארו : (מג) וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך ונתן אתו על כל ארץ מצרים : (מד) ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים : (מה) ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן אן לאשה ויצא יוסף על ארץ מצרים : (מו) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים :

רש"י

(לט) **אין נבון וחקם כמוך** - לבקש איש נבון וחקם שאמרת, לא נמצא כמוך : (מ) **ישק** - יתון, יתפרנס. כל צרכי עמי יהיו נעשים על ידך, כמו (לעיל טו ב) ובן משק ביתי, וכמו (תהלים ב יב) נשקו בר, גרנישוין בלע"ז [אספקה] : **רק הכסא** - שיהיו קורין לי מלך : **כסא** - לשון של המלוכה כמו (מלכים א א לז) ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך : (מא) **נתתי אתך** - מניתי יתך, ואף על פי כן לשון נתינה הוא, כמו (דברים כו יט) ולתתך עליו, בין לגדולה בין לשפלות נופל לשון נתינה עליו, כמו (מלאכי ב ט) נתתי אתכם נבזים ושפלים : (מב) **ויסר פרעה את טבעתו** - נתינת טבעת המלך הוא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה : **בגדי שש** - דבר חשיבות הוא במצרים : **רבד** - ענק, ועל שהוא רצוף בטבעות קרוי רביד. וכן (משלי ז טז) רבדתי ערשי, רצפתי ערשי מרצפות. בלשון משנה (מדות א ח) מוקף רובדין של אבן, (יומא מג ב) על הרובד שבעזרה, והיא רצפה : (מג) **במרכבת המשנה** - השניה למרכבתו, המהלכת אצל שלו : **אברך** - כתר גומו דין אבא למלכא. רך בלשון ארמי מלך. בהשותפין (בבא בתרא ד א) לא ריכא ולא בר ריכא. ובדברי אגדה דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים, אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים, אין אברך אלא לשון ברכים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר ונתון אותו וגו' : (מד) **אני פרעה** - שיש יכולת בידי לגזור גזרות על מלכותי, ואני גוזר שלא ירים איש את ידו ואת רגלו, שלא ברשותך. דבר אחר אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך וגו' וזהו דוגמת (פסוק מ) רק הכסא : **את ידו ואת רגלו** - כתר גומו : (מה) **צפנת פענח** - מפרש הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא : פוטי פרע - הוא פוטיפר, ונקרא פוטיפרע על שנסתרס מאליו, לפי שלקח את יוסף למשכב זכר :

בראשית פרק מב

(א) וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו : (ב) ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות : (ג) וירדו אחי יוסף עשרה לשבר בר מצרים : (ד) ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את אחיו כי אמר פן יקראנו אסון : (ה) ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען : (ו) ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה : (ז) וירא יוסף את אחיו וינפך אליהם וידבר אתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבר אכל : (ח) ויכר יוסף את אחיו והם לא הכרהו : (ט) ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם :

רש"י

(א) **וירא יעקב כי יש שבר במצרים** - ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר (להלן מב ב) הנה שמעתי וגו', ומהו וירא, ראה באספקלריא של קדש שעדיין יש לו שבר במצרים. ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף : **למה תתראו** - למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים, שבאותה שעה עדיין היה להם תבואה. [ולו נראה פשוטו למה תתראו, למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אוכל בטרם שיכלה מה שבידכם]. ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה, למה תהיו כחושים ברעב. ודומה לו (משלי יא כה) ומרוה גם הוא יורה : (ב) **רדו שמה** - ולא אמר לכו, רמז למאתים ועשר שנים שנסתעבדו למצרים, כמנין רד"ו : (ג) **וירדו אחי יוסף** - ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחווה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם : **עשרה** - מה תלמוד לומר, והלא כתיב (פסוק ד) ואת בנימין אחי יוסף לא שלח, אלא לענין האחווה היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת

רש"י לבראשית פרק מב [המשך]

כולם ושנאת כולם שוה לו, אבל לענין לשבור בר כולם לב אחד להם: (ד) **פן יקראנו אסון** - ובבית לא יקראנו אסון, אמר רבי אליעזר בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: (ה) **בתוך הבאים** - מטמינין עצמן שלא יכירום, לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כולם בפתח אחד אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם נאים וכולם גבורים: (ו) **וישתחו לו אפים** - נשתטחו לו על פניהם, וכן כל השתחואה פשוט ידים ורגלים הוא: (ז) **ויתנכר אליהם** - נעשה להם כנכרי בדברים, לדבר קשות: (ח) **ויכר יוסף וגו'** - לפי שהניחם חתומי זקן: **והם לא הכרהו** - שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן. ומדרש אגדה ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו ורחם עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחוה: (ט) **אשר חלם להם** - עליהם, וידע שנתקיימו, שהרי השתחוו לו: **ערות הארץ** - גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליכבש, כמו (ויקרא כ יח) את מקורה הערה, וכמו (יחזקאל טז ז) ערום ועריה. וכן כל ערוה שבמקרא לשון גילוי. ותרגום אונקלוס בדקא דארעא, כמו (מלכים ב' יב ו) בדק הבית, רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא:

רמב"ם הלכות חנוכה פ"ג הל"א

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני.

ליקוטי מוהר"ן תורה ד

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ'): :

[א] כשאדם יודע שכל מאורעותיו הם לטובתו. זאת הבחינה היא מעין עוה"ב. כמ"ש (תהלים נ"ו) בה' אהלל דבר באלהים אהלל דבר וזאת הבחינה היא מעין עולם הבא. כשאחז"ל (פסחים נ'). ביום ההוא יהיה ה' אחד וכו'. והקשו, וכי האידנא לאו הוא אחד. ותרצו חז"ל, האידנא מברכין על הטובה הטוב והמטיב. ועל הרעה דיין אמת. ולעתיד. כולו הטוב והמטיב. שיהיה שם ה', ושם אלקים, אחדות אחד.

[ב] וזאת הבחינה אי אפשר להשיג, אלא כשמעלה בחי' מלכות דקדושה מהגלות מבין העכו"ם. כי עכשיו המלכות והממשלה להעכו"ם, ובשביל זה נקראים ע"א שלהם בשם אלהים, כי יונקים מבחי' מלכות, הנקרא אלהים, כמ"ש (תהלים ע"ד) אלהים מלכי מקדם. וכשמעלין בחי' מלכות מבין העכו"ם, אזי נתקיים כי מלך כל הארץ אלהים. (שם מ"ז):